

KURZAWA (27) *sb f*

Oba a jasne.

sg N kurzawa (10). ◇ G kurzawy (3). ◇ A kurzawę (5). ◇ I kurzawą (1). ◇ L kurzawie (1). ◇ pl N kurzawy (7).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Wyzyw, opar, para; exhalatio Mącz, Calep, Cn; vapor Mącz, Calep; vaporatio Calep, Cn; evaporatio, halitus, nebula, nebulositas, aspiratio Mącz (17) : Mącz 475c; Exhalatio, expiratio. German. Ein dampff. Kurzawa. Calep 388a, 1102a [2 r.].*

Szereg: »dym, (a) kurzawa« [szyk 3 : 1] (4): MiechGlab 11; Aspiratio terrae, Dym, kurzawá z ziemie pochodząca. Mącz 408d, 475b; Calep 1102a.

a. fizjolog. *Według dawnej nauki lekarskiej szkodliwe wyziewy, pary wewnątrz organizmu ludzkiego pochodzące od czterech podstawowych wilgotności a wstępujące od żołądka ku głowie [pl] (9) : liwizna iest niemoc włośow á niedośćatek ieden, który z bytniey á zimney kurzawy we włośach zoftawiaiączye pochodzi, która więc tam sie zagnije á tak zbieleie. GlabGad Bv; Flegmatici iż maią wiele w łobie wilgoti która więcęcy sie może w głowę kurzyć, iż też oną kurzawa zimna iest y miąśsza przetho nierichło sie rozchodzi á tak oni dłużey lipiaią. GlabGad L3, D8v, H2, H4v, H5, L5v.*

Szereg: »dymy a (i) kurzawy« (2): bezmierne iego [wina] pożywanie wadzi mozgowi, gdyż z niego pochodzą dymy á kurzawy miąśsze w głowę, ktore tam żyły zatikaia, á tak szkodzi pamięci y rozumowi. GlabGad G8, H5.

b. [Para stosowana w celach leczniczych: wczynić wánnę ná vrząd dwoiřtą, coby śiadł ná położeniu śrzedniem, á podeń kurzawá z dunicą: á ná wiérzchu áby zásklepióná álbo połápem iákoby położona była w którym drzwiczki álbo dziurę dla weřćia y głowy wyścibienia: á śiadzie [...] na stołku dziuráwym [...] przed nim dunicá álbo gárniec z węglem [...] proch ná to álbo troćiřzki kłádac. OczkoPrzymiot 78, 74, 77, 663, 664.]

2. *Masa wznoszącego się dymu, kłęby; tu: o dymach ofiarnych; incensum, vapor Vulg; prothyma Calep (5) : RejPos 342; Pan iáwnie v Ezáiařzá woła/ iż mu iuż dawno omierży thy wymyřlne modły y kurzawy nářze [incensum abominatio est mihi Vulg Is 1/13] RejZwierc 186v; Calep 866b.*

Wyrażenie: »kurzawa dymu« = vapor fumi PolAnt, Vulg (2): BudNT Act 2/19; dam cudá ná niebie wzgorę/ y známioná ná źiemie niřko/ krew/ y ogień/ y kurzawę dymu. WujNT Act 2/19.

3. *Kurz, wnoszony z ziemi tuman pyłu; pulvis Calag; nebula pulveris Cn (5) : dymu nyeznyáyc/ á widząc kurzawę z prochu/ álbo pářę z mokrádlni/ mnimalby/ ále omyřlne/ iż tám ogyeń. KromRozm III B8; Oczko 26v; Calag 462b; SŁónce pali/ á źiemia idźie w popiół prawie/ Świátá nie znác w kurzawie KochPieř 40.*

W porównaniu (1): A jako więc wierzch gory szara mgła odzieje, [...] Taką wtenczas kurzawę idąc poruszyli KochMon 19.

Synonimy: 1. chmurawa, dym, dymienie, mgła, para; a. dym; 2. dym; 3. proch.

Cf KURZENIE